

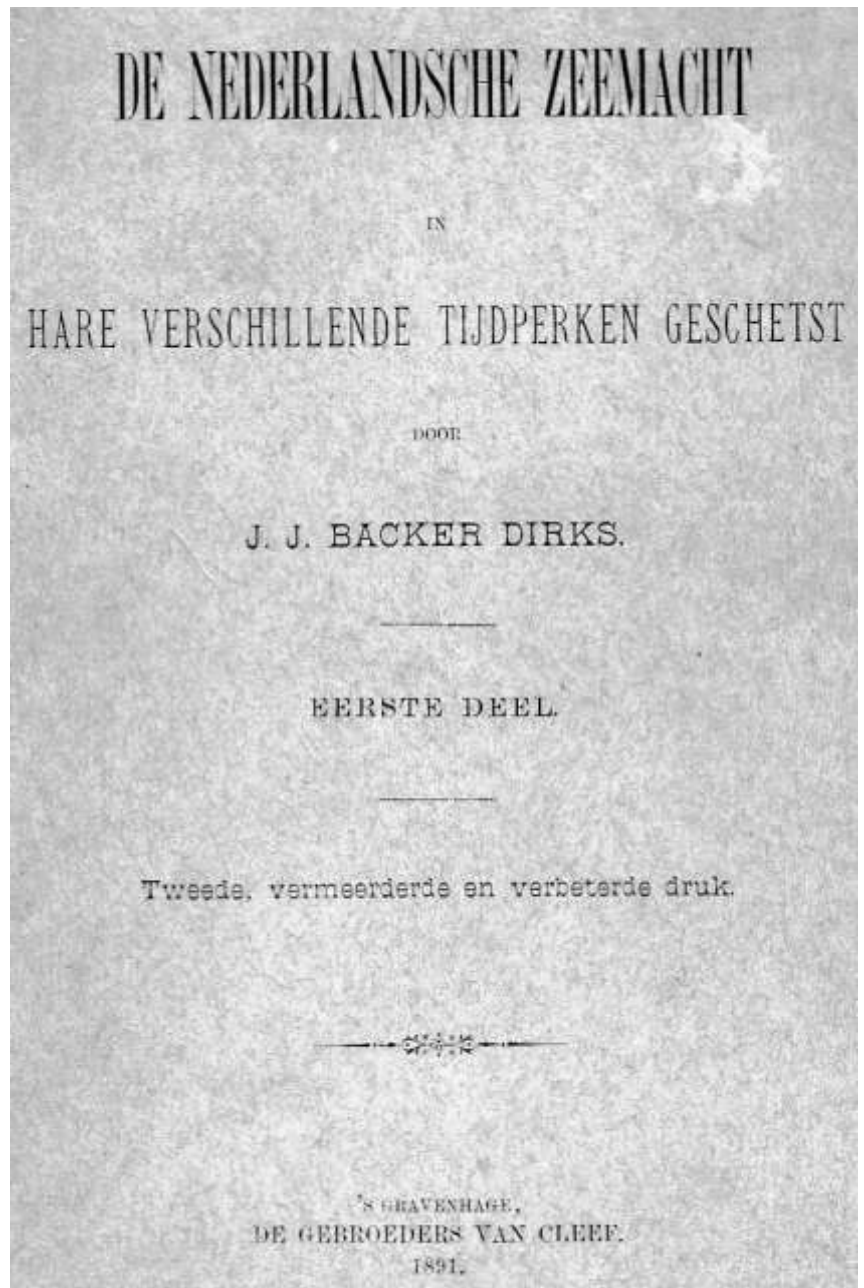
Dit is een uitgave van “ten Anker”

Het boekwerk “De Nederlandsche Zeemacht” is gedigitaliseerd en geredigeerd door A. Hoogerwerf en A. Krijgsman.

Dit boekwerk behelst heel veel hoofdstukken en zal zijn weerga vinden in een wekelijks terugkerende uitgave naast “ten Anker”

Er zijn altijd wel mensen die met mijn werk aan de haal gaan. Aan de ene kant is dat een teken dat ik het goed heb neergezet, maar ik sta niet toe lukraak te kopiëren voor andere dan puur privé doeleinden zonder daar schriftelijke toestemming voor te vragen.

De redactie heeft alles is in het werk gesteld de rechten van dit werk te eerbiedigen. Omdat het niet mogelijk was te achterhalen wie de rechthebbende is, en omdat dit werkje slechts verschijnt in een relatief beperkte lezerskring, is besloten dit te publiceren voor de lezers van “ten Anker”.

HOOFDSTUK XII EN XIII

Nederlaag der galeien van Sluis. — Verovering dier stad in 1604. — Aanhoudende worsteling met de kapers van Duinkerken. — Vrede tusschen Engeland en Spanje. — Tochten van Hautain naar de Spaansche Zee. — Reinier Claessen. — Jacob van Heemskerck sneuvelt in 1607 bij Gibraltar. — Zegenrijke gevolgen der aldaar behaalde overwinning.

Terwijl de Nederlanders zich een wel verdienden roem verwierven door de krachtsontwikkeling, welke zij in afgelegene oorden ten toon spreidden, om zich een belangrijk aandeel in den wereldhandel te verschaffen, was hun eigenlijk zeewezen minder gelukkig in het bestrijden van hen, die handel en visscherij in de onmiddellijke nabijheid der vaderlandsche kust bedreigden. Reeds vroeger is geweest op de moeielijkheden, welke de schepen uit Duinkerken en andere havens van de Zuidelijke Gewesten der Republiek baarden, en op het overbrengen van een zestal galeien uit Spanje naar Sluis, welke daartoe moesten medewerken. De galeien waren echter niet talrijk genoeg voor de haar gestelde taak, waarom Frederik Spinola zich in 1602 naar Spanje begaf, ten einde nog andere tot versterking te vragen. Met de acht, die hem werden toegestaan, was hij niet gelukkig. Hij verloor er al twee op de kust van Portugal en nog twee in het Kanaal, zoodat er hoogstens vier, waaronder nog twee zwaar beschadigde, op de Vlaamsche kust en vervolgens te Sluis aankwamen. Zij deelden er een tijd lang in het lot der overige en moesten, wegens de waakzaamheid der Zeeuwen, bijna voortdurend binnen de haven blijven.

Spinola, wien die werkeloosheid begon te verdrieten, besloot er zoo mogelijk een einde aan te maken, en verliet de haven den 26sten Mei 1603, met 8 galeien en 4 andere bodems. Op dat oogenblik was slechts eene geringe macht gereed, om hem in zijn voornemen te verhinderen, bestaande uit 2 Zeeuwsche schepen onder Joost de Moor, en 2 galeien, namelijk de vroeger gemelde Zwarte galei en eene andere, die in Zeeland te huis behoorde. Zonder zich door de meerderheid des vijands te laten afschrikken, wiens schepen eene talrijke bemanning voerden, wachtten de Hollanders en Zeeuwen den aanval af. De galeien hadden het voordeel, dat er weinig wind was, eene omstandigheid, die haar veroorloofde zich gemakkelijk te bewegen, en tevens de Zeeuwsche vloot, welke te Vlissingen lag, belette onmiddellijk ter hulp te snellen.

Tegen hunne gewoonte zochten de onzen het enteren te ontwijken, omdat zij begrepen, dat de tegenpartij daardoor al het voordeel zou genieten van hare talrijke bemanning. Er werd een tijd lang gestreden, wel op een kleinen afstand, doch zonder dat de schepen elkander aan boord klampten. Beide partijen moesten zich, juist zooals de onzen dat raadzaam oordeelden, voornamelijk tot het vuren met klein schietgeweer bepalen. Daartegen boden de schepen der onzen eene vrij goede beschutting aan, terwijl omgekeerd de bemanning der galeien eene goede kans van treffen opleverde en dientengevolge zware verliezen leed. Ten slotte ware de ongelijke strijd vermoedelijk toch in het nadeel van Hollanders en Zeeuwen afgelopen, indien de wind geene uitkomst had gegeven. Zoodra deze opsteekt, hijschen de onzen de zeilen, verwijderen zich van hunne bespringers en krijgen daardoor het gebruik van hun geschut terug, waarvan zij zich, nagenoeg boord aan boord liggende,

tegen de lage bodems van den vijand niet met vrucht hadden kunnen bedienen. De beide Zeeuwsche schepen, zeker van den bijstand, die weldra zal opdagen, tasten nu op hunne beurt den vijand aan, dien zij eerst met het geschut teisteren en daarna pogen te overzeilen. De tegenpartij beseft het gevaar, waarin zij zich bevindt, en besluit, nadat ook Spinola gesneuveld is, tot den terugtocht.

Dit was voorwaar een uitslag, dien de onzen nauwelijks hadden kunnen verwachten. Zij verloren slechts 37 man en hadden een zestigtal gekwetsten. Het verlies des vijands moet daarentegen zeer aanzienlijk zijn geweest, en volgens sommige opgaven wel 800 man hebben bedragen. Een merkwaardig gevolg van het gebeurde was, dat de vrees, die men tot dusverre voor de galeien had gekoesterd, geheel en al verdween, zoodat deze zelfs bij stil weder niet langer door wel toegeruste oorlogsschepen werden ontzien.

Bij de inneming van Sluis door Maurits in 1604, vielen de aldaar nog aanwezige galeien, ten getale van 10 of 11, in de handen der overwinnaars. De vijand had echter de meesten daarvan laten zinken. Van dat tijdstip af, hield het gevaar van dien kant op en verviel eene der voornaamste redenen, waarom men ook hier te lande tot het bouwen en onderhouden van enkele galeien had besloten.

Hoe verblijdend de uitkomst, in het gemelde gevecht verkregen, mocht zijn, en welke veiligheid de verovering van Sluis der Republiek van die zijde mocht verschaffen, zoo is het nochtans niet te loochenen, dat de Nederlanders over het algemeen in het bestrijden der kapers niet zeer gelukkig waren. Reeds vroeger is geweest op hunne vergeefsche pogingen, om de schepen van Duinkerken opgesloten te houden. De kooplieden hieven luide klachten aan over de onveiligheid der zee en morden over het betalen der konvoien. Zij beweerden, dat noch de kapiteins, noch de over hen gestelde autoriteiten de belangen van den handel genoeg behartigden. Zeker was de schade, in die jaren geleden, alles behalve onbeduidend. Immers hadden de Staten van Holland, toen zij op den tocht naar Vlaanderen aandrongen, de verklaring afgelegd, dat de ondernemingen der Duinkerkers, zonder nog het geroofde zelf in rekening te brengen, het land wel op een millioen 's jaars te staan kwamen. Die uitgaven, gepaard met de betrekkelijk geringe voordeelen, welke de laatste tochten hadden opgeleverd, waren oorzaak, dat de Admiraliteiten reeds met een schuldenlast van 3 millioen bezwaard waren, en dikwijls niet wisten, hoe zij in de dringendste behoeften zouden voorzien. De Staten hielden nochtans goeden moed, en besloten bij vernieuwing krachtige maatregelen te nemen tot beveiliging der zee, „*om den spot en de verkleyninghe te myden, alsof sy 't verleden Jaer een dootspronck ghedaen, ende met toerustingh van de Vloote sich uyt den adem ghebracht hadden.*”

In weerwil van alle genomen maatregelen, bleven de Duinkerkers, ofschoon niet altijd ongestraft, hunne kaperijen eene reeks van jaren voortzetten. Niet ongegrond waren derhalve de klachten, in de eerste jaren der zeventiende eeuw bij herhaling geuit. Zoo werd in 1600 eene visschersvloot, welke 3 konvoiers bij zich had, door 12 of 14 Duinkerkers

overvallen, welke daaronder vreeselijk huishielden. Een der konvooiers werd genomen, de beide andere ontkwamen. Het lot der visschers was ellendig, daar sommige op den bodem hunner schepen vastgenageld en deze vervolgens in den grond geboord werden. De uitgezonden oorlogsschepen kregen slechts één dier kapers in handen, dien men voor het gebeurde deed boeten door te Vlissingen 38 personen van de bemanning op te hangen.

Natuurlijk werd de kans van schade grooter, naarmate de zeevaart van Holland en Zeeland zich meer uitbreidde. Niet alleen voor den handel met andere werelddeelen, maar ook voor dien met de havens van Europa en voor de visscherij, bedekten een aanzienlijk getal Nederlandsche bodems den oceaan. Men lette er slechts op, dat in 1601 binnen twee of drie dagen tijds tusschen 800 en 900 schepen naar de Oostzee vertrokken, en dat in hetzelfde jaar omstreeks 1500 buizen tot de haringvangst gebezigd werden.

De toenemende stoutheid der kapers, die het zelfs waagden eenige hunner gevangenen nabij Scheveningen aan wal te zetten, ten einde daar het bedongen losgeld te ontvangen, had aanleiding gegeven tot het nemen van verschillende maatregelen, die echter weinig aan het oogmerk beantwoordden. Het was den onzen niet gelukt de haven van Duinkerken onbruikbaar te maken, door er eenige schepen met puin voor te laten zinken; zij slaagden er evenmin in, die gevaarlijke gasten binnen te houden, ofschoon bij afwisseling, 10, 20 of 30 schepen tot dat einde op de Vlaamsche kust gestationneerd werden, die zelfs leden der Admiraliteiten aan boord hadden, opdat toch, in elk voorkomend geval, onmiddellijk raad geschaft mocht kunnen worden. Ook de tocht naar Vlaanderen, hoe roemrijk wegens de overwinning bij Nieuwpoort, had den weg naar Duinkerken niet gebaand.

Alle hoop om die stad aan de landzijde te zien aantasten was, na den terugkeer der troepen, geheel verijdeld. Onder die omstandigheden begon men uit voorzorg zelfs de haringbuizen te wapenen, opdat zij zich ten minste zouden kunnen verdedigen, totdat er hulp kwam opdagen. Evenals vroeger, waren alle koopvaarders verplicht, een voorgeschreven aantal stukken en koppen aan boord te hebben en in admiraalschap te zeilen. Aanhoudend moesten middelen bedacht worden, tot beveiliging der zee.

Om de Duinkerkers zooveel mogelijk van hun bedrijf af te schrikken, was kort nadat zij zich op zee hadden vertoond bepaald, dat zij geheel als zeeroovers zouden worden behandeld. Het reeds gemelde geval van straoefening behoort geenszins tot de uitzonderingen, maar is slechts een voorbeeld van den regel, welke te dien tijde werd gevolgd. Bij herhaling leest men van geduchte straoefeningen, over de bemanning van Duinkerker schepen gehouden. Jammer, dat men zoodoende, wel verre van het oogmerk te bereiken, slechts tot nieuwe wraakneming aanspoorde, en op die wijze eene worsteling in het leven riep, die aan beide zijden door de grootste verbittering en door allerlei wreedheden werd gekenmerkt. De gevolgen daarvan, wat de stemming van het personeel aangaat, bleven niet uit, en baarden later weder andere moeielijkheden. Ook onzijdigen hadden niet zelden veel overlast van dien stand van zaken, en de vergunning aan particulieren, om hunne schepen ter kaapvaart uit te rusten, moest dientengevolge worden beperkt, daar het bestuur niet altijd bij machte scheen om de schuldigen te straffen.

De bezwaren tegen de Admiraliteiten dier dagen ingebracht, alsof er velen in zaten, die van de zaak geen verstand hadden en haar, deels uit onkunde, deels uit onverschilligheid niet behoorlijk ter harte namen, klinken wel hard, doch schijnen niet geheel ongegrond geweest

te zijn. De macht, waarover de vijand in de Zuidelijke Nederlanden kon beschikken, was toch alles behalve geducht. Men vergete niet, dat in diezelfde jaren het beleg van Ostende plaats had, hetwelk zoo lang kon duren, voornamelijk omdat het den belegeraars aan de middelen ontbrak, om de stad van den zee kant in te sluiten, zoodat de belegerden geregelden toevoer van volk en voorraad konden ontvangen. Alleen op de galeien, die in 1602 naderden, schijnt men eenige hoop gebouwd te hebben, en deze was door de inneming van Sluis geheel verijdeld. De havens, welke de Spanjaarden in de Zuidelijke Nederlanden bezaten, waren niet altijd bruikbaar, en die van Duinkerken was zelfs voor vele der gemaakte prijzen niet eenmaal toegankelijk. Alleen als kapers konden de schepen der Zuidelijke Provinciën schrik inboezemen. Het is wel te begrijpen, dat men over dien gang van zaken in de Republiek hoogst ontevreden was. Sommigen wezen er op, dat de onveiligheid der zee, na de oprichting der Admiraliteiten, op onrustbarende wijze was toegenomen, en besloten daaruit tot het minder doelmatige harer samenstelling; anderen zochten de schuld bij het personeel der zeemacht. In hoe verre de laatsten dit met grond deden, zullen de gebeurtenissen zelve moeten beslissen.

Het is niet te ontkennen, dat de krachten der Republiek door de hooge regeering misschien wat veel versnipperd werden. Zoo liet zij b. v., terwijl de bescherming der vaart in de Noordzee dringend noodig was, ook voor landsrekening wel schepen uitrusten naar afgelegen oorden. Maar de Staten hadden zich immers voorgenomen het wereldkundig te maken, dat de Republiek in 1599 geen doodelijken sprong had gedaan. Zoowel hun als den Bewindhebbers der Compagnie, strekt het tot onvergankelijke eer, dat zij den Spaanschen monarch met nadruk lieten gevoelen, dat hij niet te doen had met een schier weerloozen hoop opstandelingen, maar met een krachtig volk, hetwelk niet voornemens was hem op eenig punt van zijn uitgestrekt gebied met rust te laten.

Eene andere vraag is het, of de zeemacht zelve, met de middelen, waarover zij kon beschikken, niet meer had kunnen uitrichten. De beschuldiging, tegen de Admiraliteiten ingebracht, betrof ten deele ook de landskapiteins, van welke gezegd werd, dat velen hunner meer uit gunst, dan naar bekwaamheid waren aangesteld. Op allen was dit zeker niet toepasselijk, daar Mooi Lambert, Jan Gerbrandsz. en anderen, omstreeks denzelfden tijd, doorslaande bewijzen van persoonlijken moed gaven. Misschien is de zaak voor een niet gering deel te verklaren uit de minder gelukkige keuze, bij het benoemen van een opperbevelhebber, daar Willem de Zoete, Heer van Hautain, die in 1601 tot Luitenant-Admiraal van Zeeland was verheven, voor die taak niet ten volle berekend schijnt geweest te zijn. De latere verrichtingen van dien vlootvoogd zullen dit oordeel op voldoende wijze staven.

Kort na de benoeming van Hautain, bracht de dood van Elizabeth, die in 1603 door Jacobus I werd opgevolgd, in de verhouding tusschen de Republiek en Engeland eene belangrijke verandering te weeg. De Koningin mocht om verschillende redenen de Staten niet altijd even krachtig ondersteund hebben, zij had toch in den regel hunne zijde

gehouden en hunne ondernemingen tegen Spanje begunstigd. Nauwelijks was zij overleden, of haar opvolger knoopte onderhandelingen aan, die in 1604 den vrede tusschen Engeland en Spanje ten gevolge hadden. Jacobus besloot wel eene strenge onzijdigheid tusschen Spanje en de Republiek in acht te nemen; doch het duurde niet lang, of beide oorlogvoerende partijen beschuldigden hem van het tegendeel. Reeds in 1605 deden de Staten-Generaal eene formeele klacht indienen over een prijs, die den onzen in Engeland ontnomen en den Spanjaarden in handen gespeeld was. Het sluiten van den vrede had blijkbaar eenige nationale verbittering doen ontstaan, zoodat de regeering der Republiek het zelfs noodig oordeelde, bij plakkaat te verbieden, dat eene vloot, die naar het Kanaal gezonden werd, andere natiën, en met name der Britsche, overlast zou aandoen, er uitdrukkelijk bij voegende, dat de vlotelingen haar den gesloten vrede niet mochten verwijten.

Het zenden dier vloot, waarover het bevel aan Hautain was opgedragen, had meer bepaald ten doel het onderscheppen van eenig krijgsvolk, dat volgens ingewonnen berichten eerlang uit Spanje naar Vlaanderen moest worden overgevoerd. Hautain slaagde naar wensch, ofschoon de zijnen zich weinig schijnen bekreund te hebben over de wijze, waarop zij hunne taak volbrachten. Van eenige transportschepen, die zij aantroffen, wierpen zij toch het meerendeel der bemanning zonder genade over boord; andere bodems, die het geluk hadden zich in tijds te kunnen bergen, zochten een goed heenkomen in de Engelse havens, van waar het krijgsvolk, ten bedrage van nog omstreeks 700 man, in December onder begunstiging der lange en donkere nachten naar Duinkerken en Grevelingen overstak. Dat de onzen, in de hitte der vervolging, de onzijdigheid der Britsche kustzee niet genoeg hadden ontzien, is wel te begrijpen. Een dergelijk bedrijf is echter altijd zeer verschoonend beoordeeld, en door mannen van gezag zelfs voor ten volle rechtmatig gehouden. Eene te ruime toepassing van zoodanigen stelregel zou intusschen weldra alle veiligheid in neutrale wateren opheffen. Velen dachten er daarom anders over, en het is in geen deele onnatuurlijk dat de Engelschen bij deze gelegenheid op de Nederlandsche schepen vuurden, toen deze de vijandelijkheden tot binnen het bereik van het geschut van Dover bleven voortzetten.

Van meer belang was de last, die 1606 aan Hautain werd opgedragen. Nadat men hier al meermalen gehoord had van de schatten, die de Koning van Spanje jaarlijks uit de nieuwe wereld ontving, is het niet te verwonderen, dat er een plan werd ontworpen om te beproeven, of de Nederlanders dien toevoer ook zouden kunnen beletten, en of zij zich van die schatten ook meester zouden kunnen maken, om zich daarvan tegen Spanje te bedienen. Het was een oud denkbeeld, dat reeds in de laatste jaren der vorige eeuw tot ondernemingen had aangespoord. De tochten, thans met dat oogmerk onder het beleid van Hautain ondernomen, liepen evenwel, niet zonder toedoen van dien bevelhebber, noch voordeelig, noch eervol af. Wel richtte hij met 24 schepen, waarmede hij in Januari was uitgezeild, eenige schade aan op de kust van het schiereiland, en behaalde hij er zelfs eenigen buit, die naar het vaderland werd gezonden; doch hij moest, wegens het uitblijven der proviandschepen, in Juni met het grootste gedeelte zijner vloot terugkeeren. Die tegenspoed was voorzeker niet aan hem te wijten. Men zou het er echter voor houden, dat er meer aan haperde, als men nagaat, dat Hautain, gedurende de reis naar het vaderland die schepen ontmoetende, dien ten gevolge geene wijziging in zijn plan bracht, maar den

tocht voortzette. De voorraadschepen voegden zich bij de weinige bodems, die in de Spaansche Zee waren achtergebleven. Hautain zelf viel den 16^{den} Juni in Zeeland binnen. Zooals te vermoeden was, maakten de Spaansche schepen, die werkelijk door de onzen een tijd lang waren binnengehouden, van die schoone gelegenheid gebruik om de voorgenomen reis te aanvaarden. Dit konden de enkele schepen, welke de Nederlandsche bevelhebber nabij de Spaansche kust had achtergelaten, niet verhinderen. Het was een misslag, dien men hier te lande wel inzag. Om hem ten deele te herstellen, besloten de Staten den Admiraal ten spoedigste weder derwaarts te zenden, opdat hij ten minste de West-Indische retourvloot zou kunnen onderscheppen. Tot dit einde zeilde Hautain den 1sten September andermaal uit, met 19 schepen en 2 jachten.

Aanvankelijk behaalde hij eenig voordeel op de kust van Portugal, en zette vervolgens koers naar kaap St. Vincent, om in de nabijheid dier plaats de West-Indische vloot af te wachten. Onder weg geraakten 6 der beste schepen van de vloot af, hetgeen den Admiraal een zijner jachten deed uitzenden, om hen op te sporen. Zoo kwam het, dat hij met slechts 13 schepen en een jacht op de hoogte van kaap St. Vincent verscheen, waar hij tot den 6^{den} October bleef kruisen, zonder dat er iets van belang voorviel.

Geheel onverwachts vertoonde zich op den gemelden dag eene aanzienlijke Spaansche vloot, onder Don Louis de Fiasciardo, bestaande uit 9 galeien, 18 galjoenen en eenige kleinere schepen. Met het oog op het belangrijke verschil in strijdkrachten, zal wel niemand het den Nederlanders ten kwade duiden, dat zij het gevecht poogden te vermijden en voornamelijk op het behoud hunner schepen bedacht waren. In het begin scheen hun dit te zullen gelukken; want een galjoen, hetwelk den Vice-Admiraal Reinier Claessen aan boord legde, hield weder af, zoodra Hautain zijn onderbevelhebber te hulp kwam. Eerst toen er meer Spaansche galjoenen naderden, hervatte dat eene den aanval, en wel zóo onstuimig, dat de groote mast van Claessen door den schok over boord viel. Van dat oogenblik af zag de Vice-Admiraal het getal zijner aanvallers toenemen. Weldra lag hij te midden van 6 galjoenen in een hopeloozen toestand, bijaldien de andere scheepsbevelhebbers hem niet kwamen verlossen. Wel wetende hoe hij zelf zich in een dergelijk geval zou hebben gedragen, hield Claessen den strijd vol, overtuigd dat niet allen hem aan zijn lot zouden overlaten. Te vergeefs zag hij echter uit naar hulp, en de bitterste teleurstelling verbeidde hem en zijne dapperen.

De Nederlandsche vloot toch, wel verre van het uiterste te beproeven om de ongelukkigen bij te springen, durfde het tooneel van den strijd niet naderen. Het is waar, dat Hautain met 5 schepen lijwaarts lag, en dat de eerste hulp van de andere schepen had moeten komen; maar ook later werd er niets gedaan. Beide partijen gaven elkander de schuld, en Claessen werd het slachtoffer van hare werkeloosheid. Hij bleef het gevecht voortzetten, zich vleierende, dat er den anderen morgen wel hulp zou opdagen, indien het hem slechts gelukte zijn bodem zoo lang te bewaren. Uit het hevig schieten, in den voornacht, konden de Nederlandsche bevelhebbers duidelijk ontwaren, dat hun krijgsmakker zich nog altijd verdedigde. Hebben zij, op grond daarvan, des nachts middelen beraamd of plannen ontworpen, om 's anderen daags te beproeven, wat er nog voor den Vice-Admiraal te doen was? Wij weten het niet, en lezen doodeenvoudig dat de Nederlandsche schepen den volgenden dag allen, op twee na, bijeen waren, en hunne ligplaats weder gingen opzoeken „sonder nochtans naer den Vice-admiraal eens uyt te sien.” Er ligt iets verschrikkelijks in de

weinige woorden, waarmede het verhaal wordt besloten. Sedert had er niets van belang meer plaats, en in November kwamen alle schepen behouden in het vaderland aan, uitgezonderd dat van Claessen.

Eerst later hoorde men, dat deze zich nog twee dagen lang kloekmoedig had verweerd, zonder van overgaaf te willen hooren. De 60 personen, die toen nog in leven waren, ofschoon meest allen gewond, namen het besluit, zich liever op te offeren, dan zich over te geven aan een man als Fiasciardo, die zich kort te voren door noodelooze wreedheid had berucht gemaakt. Men houde dit laatste vooral in het oog, bij de beoordeeling van het gedrag van Claessen en de zijnen. Na eene zoo hardnekkige verdediging, tegen zulk eene overmacht, had de overgaaf nimmer eene smet op hun naam kunnen werpen. Zij wantrouwden echter de tegenpartij en wisten maar al te goed, hoe onzeker in die dagen het lot der overwonnenen was. Zoodra alle hoop op ontzet vervlogen en het besluit tot zelfopoffering genomen was, knielden alle overgeblevenen op het zinkende schip, dat Claessen vervolgens door eigen kruit in de lucht deed springen. De Spanjaarden vernamen deze bijzonderheden uit den mond van twee personen, die door hen opgevischt en eerst na een paar uren gestorven waren. „*Waeruyt te bemercken is,*” zegt van Meteren, „*dat byaldien den Admiraal ofte de andere schepen hun devoir hadden ghedaen om soo een gheresolveert man te secoureren, dat hetselve beter te doen hadde gheweest, als sij hun wel inbeelden, dewyle die groote gallioenen, die sij soo seer vreesden, in twee daghen niet en hadden konnen veroveren een schip masteloos, leek ende maer tsestich man ophebbende.*” Die woorden van een tijdgenoot behelzen waarlijk geene lofspraak op Hautain. Bovendien was het hoofddoel van den tocht ten eenen male gemist, daar de rijke West-Indische vloot, die onderschept moest worden, in October goed en wel was binnengekomen zonder dat de onzen er iets van hadden gemerkt.

Misnoegd over den uitslag der laatste onderneming, droegen de Staten het bevel over de vloot, die in 1607 naar de Spaansche kust bestemd was, aan een ander op, en wel aan Jacob van Heemskerk, die zich bij de tochten tot het opsporen eener noordoostelijke doorvaart en vervolgens op eene reis naar Indië alleszins gunstig had onderscheiden. Een zoodanige maatregel vond in dien tijd weinig tegenstand, daar in het benoemen van hoogere en lagere bevelhebbers eene groote ruimte gelaten was. Ook konden geene gegronde bezwaren worden ingebracht, nu de keuze zich had gevestigd op een ervaren zeeman, die reeds doorslaande bewijzen zijner bekwaamheid had gegeven, al ware het dan ook niet in den dienst op de Staatsche vloot. Hij nam de hem aangeboden waardigheid op zeer belangelooze voor waarden aan. Voor zich zelve eischte de nieuw benoemde geen tractement, maar wenschte slechts eene vereering te ontvangen, als het geluk hem diende, b. v. 13% van den buit, dien hij boven de 500.000 gld. zou te huis brengen.

Den 25sten Maart vertrok Heemskerk van de reede van Texel met 21 bodems, onder welke 4 transportschepen. Bij het eiland Wight vereenigde hij zich met 9 andere, waarvan 3 in Zeeland en 5 op de Maas waren uitgerust, zijnde het negende een Amsterdamsch jacht,

hetwelk zich daar bij de vloot voegde. Deze telde nu 26 oorlogsschepen en 4 transportvaartuigen. Een vierde schip uit Zeeland was bij Wight verongelukt. Na den 10^{den} April op de hoogte van de Taag gekomen te zijn, vernam de Admiraal, dat zich in die rivier slechts eene onbeduidende macht ophield, en dat het grootste gedeelte der Spaansche vloot zich naar de straat van Gibraltar had begeven. Daarom zette hij den koers derwaarts, nog onzeker, waar de Spaansche zeemacht zich eigenlijk bevond, totdat een Fransch vaartuig op den avond van den 24sten hem berichtte, dat de Spaansche vloot in de baai van Gibraltar lag, er eenige inlichtingen bijvoegende aangaande hare ligging en sterkte. Heemskerk, vast besloten den aanval te wagen, liet in den morgen van den 25sten de kapiteins aan boord van de *Aeolus* komen en deelde hun zijn plan mede. Na hetgeen er met Claessen was voorgevallen, behoeven wij ons niet te verwonderen, dat hij allen nog eens uitdrukkelijk tot getrouwe plichtsbetrachting vermaande. Met een plechtigen eed beloofden de kapiteins, dat zij den Admiraal tot in den dood zouden volgen. Welgemoed keerden allen vervolgens naar hunne schepen terug en zetten de reis voort. In den namiddag ontwaarden zij de Spaansche vloot, liggende onder het bereik van het geschut van Gibraltar.

Wat moeten de Nederlandsche zeelieden wel gevoeld hebben bij het schouwspel, dat zich hier voor hun blik ontrolde. Er lagen in de baai toch niet minder dan 21 bodems, waaronder 10 galjoenen. Een daarvan, de *St. Augustin*, van 400 last, diende als admiraalschip. Nevens de galjoenen bevonden zich aldaar 4 andere oorlogsschepen, een schip van Lubek, 4 Fransche, 2 van Enkhuizen en 1 van Rotterdam, welke laatsten kort te voren genomen waren. In allerijl waren de Spaansche schepen, boven het gewone bootsvolk, nog van een zeker aantal soldaten voorzien, zoodat de geheele bemanning wel 4000 koppen bedroeg. Het bevel werd gevoerd door Don Juan Alvarez d'Avila, een oud en ervaren krijgsman, die zich volkomen veilig waande en van oordeel was, dat de Nederlanders het niet wagen zouden hem daar aan te tasten.

Wel verre van zich door den aanblik der Spaansche schepen en de oogenschijnlijk gunstige positie daarvan te laten afschrikken, maakten de onzen zich slagvaardig, en nadat alle kapiteins ook de manschappen tot getrouwe plichtsbetrachting hadden aangemaand, werd de aanval op de voorgenomen wijze volvoerd. Heemskerk zette het op den vijandelijken Admiraal aan, die onmiddellijk van plaats veranderde en dieper in de baai ging liggen, achter andere bodems. Dit bracht geene wijziging in het plan van Heemskerk, die de *St. Augustin* volgde, gereed om het anker te laten vallen, zoodra hij dien bodem bereikt had. De beide admiraalsschepen deden elk slechts één schot uit hunne boegstukken, voor dat Heemskerk er in slaagde zijn tegenstander aan boord te klampen. Het tweede schot van den Spaanschen Admiraal was echter den onzen noodlottig, daar het Heemskerk doodelijk trof, terwijl deze in volle harnas met den helm op het hoofd en het zwaard in de hand, voor den mast stond. Stervende beval hij, zijn dood geheim te houden tot aan het

einde van den strijd.

Aangevoerd door schipper Verhoef, deed de bemanning van de *Aeolus* haar plicht, en werd daarbij naar behooren ondersteund door Mooi Lambert, die den Spaanschen Admiraal eerst met zijne boegstukken enfileerde en hem vervolgens insgelijks aan boord klampte. Hevig was het gevecht op dat punt. Doch ook de bemanning der andere schepen kweet zich dapper, al lagen dan ook niet alle bodems op de vooraf aangeduide plaats. Het schip van den Spaanschen Vice-Admiraal geraakte in brand, doch niet zonder dat het vuur ook drie Nederlandsche bodems dreigde te vernielen, die slechts met moeite behouden bleven. Een ander galjoen, waarop de Vice-Admiraal zijne vlag had geheschen, wedervoer hetzelfde lot, en brandde, evenals het andere, tot op het water af.

Het ware kwalijk te beschrijven, hoe er van beide zijden gestreden werd. Wegens de beperkte ruimte, waarin de schepen dooreen lagen, beschadigden de onzen elkander wel met hun geschut; doch ook die van de stad en het kasteel konden niet altijd de hunnen mijden. Van de schepen, welke dieper in de baai lagen en niet werden aangetast, geraakte er nochtans een in brand, welk vuur zich aan een ander mededeelde. Eenige Spaansche bevelhebbers kaptten de kabels en liepen met hunne bodems tegen den wal, om aan een wis verderf te ontkomen; maar niet allen waren zoo gelukkig hun doel te bereiken. De brandende schepen, waarvan er nu en dan een met donderend gekraak in de lucht sprong, leverden een schrikbarend schouwspel op, welks akeligheid nog verhoogd werd door het aanhoudende kanongebulder. Men rekende later, dat er meer dan achtduizend schoten waren gedaan.

Te midden der algemeene verwarring, bleven Verhoef en Mooi Lambert den Spaanschen Admiraal bevechten. De witte vlag, door dezen geheschen, schijnt niet opgemerkt te zijn; het vuren der onzen bleef ten minste nog eene wijle aanhouden, nadat het geschut der tegenpartij zweeg. Eindelijk naderden de onzen de *St. Augustin* met eene sloep, enterden dien bodem, haalden de nog altijd waaiende admiraalsvlag naar beneden en joegen de verschrikte bemanning uiteen. Deze zocht haar heil in de vlucht en werd nog ten deele in het water afgemaakt. Voorzeker een treurig voorbeeld van de ongehoorde woede, welke de zeegevechten dier dagen kenmerkte. De Spaansche opperbevelhebber was, evenals Heemskerk, reeds in het begin van den strijd gesneuveld; zijn zoon, die als kapitein onder hem diende, werd gevangen genomen. Het schip zelf werd geplunderd en aan zijn lot overgelaten; het dreef tegen den wal en werd later door de kustbevolking in brand gestoken.

Al hunne schepen waren niet eenmaal in gevecht geweest, toen de Nederlanders zich tegen zonsondergang in eene volkomen overwinning mochten verheugen. Zeven Spaansche galjoenen waren verbrand, één was in den grond geboord, en de beide andere waren tegen den wal gedreven. Het laatste was ook het lot geworden der meeste kleinere schepen, waarvan er slechts twee of drie in brand gestoken waren. De drie Fransche schepen, die slechts tijdelijk ten behoeve des Konings in beslag genomen waren, voegden zich gedurende den volgenden nacht bij de Nederlanders. De vijand telde een paar honderd gekwetsten en een groot aantal doden. Omstreeks 50 gevangenen waren in onze handen gevallen. Daarentegen hadden de Nederlanders geene schepen verloren, en waren van het personeel 100 man gedood en tusschen de 50 en 60 gewond.

Misschien zal de dood van Heemskerk wel eene der redenen geweest zijn, waarom de

verdere bedrijven der vloot niet aan de verwachting hebben beantwoord. Intusschen vordert de billijkheid, niet uit het oog te verliezen, dat eene vloot meestal, ook na eene volkomen nederlaag des vijands, zelve te veel heeft geleden, om onmiddellijk eene landing te bewerkstelligen. Waarschijnlijk kwam het in dit geval den bevelhebbers der vloot minder geraden voor, hunne wel dappere, doch niet talrijke bemanning aan den onzekeren uitslag daarvan bloot te stellen, op eene kust, waar eene geoefende krijgsmacht en eene verbitterde bevolking gereed stonden, haar te ontvangen. Gewaagd is het die werkeloosheid, met van Meteren, aan onverstand en verkeerd beleid toe te schrijven. Wat ook de reden daarvan geweest zij, de Nederlandsche vloot bleef den 26sten in de nabijheid van Gibraltar vertoeven, zonder veel nadeel te hebben van het vuur, dat de Spanjaarden nog altijd uit de stad en het kasteel onderhielden. Eerst den volgenden dag ging zij onder zeil naar Tetuan, waar de onzen zeer voorkomend werden ontvangen. Na de schade aan het tuig wat hersteld te hebben, stevende een gedeelte der Nederlandsche vloot naar de Vlaamsche, een ander, langs de kust van Barbarije, naar de Canarische eilanden; de meeste schepen bleven echter onder den Vice-Admiraal Alteras in de nabijheid der Portugeesche kust kruisen. Twee transportschepen vertrokken naar het vaderland met vele gekwetsten en het lijk van Heemskerk, dat te Amsterdam, op 's lands kosten, plechtig werd begraven. Wegens de met Spanje aangeknoopte onderhandelingen van vrede of bestand, riepen de Staten hunne vloot in Augustus terug. In de volgende maand, kwam zij met al hare prijzen behouden binnen.

Ofschoon de laatste tocht slechts weinig rechtstreeksche voordeelen opgeleverd, en wat den invloed op de onderhandelingen betreft, niet tot het beoogde doel geleid had, zoo werkte hij toch in andere opzichten zeer heilzaam. Immers was het in de baai van Gibraltar duidelijk geworden „*dat de Spaense Armaden, nae veeler luyden oordeel onwinnelyck geacht, oock onder hare wallen, ende onder die oogen van de haren, konnen verwonnen worden.*” En was dit ook bij vroegere gelegenheden reeds gebleken, zoo hadden de Nederlanders thans bij Gibraltar getoond, dat ook zij in staat waren, het bewijs daarvan te leveren. Dit moest de Republiek in de oogen van zeevarende en handeldrijvende natiën, ja in die van allen, welke iets van haar te vreezen of te hopen hadden, doen, rijzen. Dien ten gevolge kwam in 1610 een verbond van koophandel met den Keizer van Marokko tot stand, en in 1612 een ander met den Sultan van Turkije, op wiens havens de Nederlanders tot dus verre slechts onder Fransche of Engelsche vlag hadden mogen handelen. Zelfs scheen de Sultan zich, na de overwinning bij Gibraltar, ook beter de goede behandeling te herinneren, welke de galeislaven te Sluis hadden ondervonden van Prins Maurits, die hun de vrijheid had geschonken. Een verbond met Perzië was, een jaar te voren, door de Staten afgeslagen, omdat zij den gezant, die eerst in Spanje geweest was, niet vertrouwden en omdat het sluiten daarvan de goede verstandhouding met den Sultan kon hebben benadeeld. Venetië, dat in 1606, hoewel in zeer beleefde bewoordingen, voor de aangeboden hulp der onzen had bedankt, riep eerlang den bijstand der Republiek in, en werd in 1618 geholpen met een eskader, onder Melchior van den Kerkhove, die zich, in weerwil van het schorsen der vijandelijkheden, met geweld een weg moest banen door de straat van Gibraltar, waar de Spanjaarden hem den doortocht wilden beletten. Bij het sluiten van het Twaalfjarig Bestand in 1609, was de Republiek reeds eene zeemogendheid van eenige beteekenis. Met recht mocht zij er op wijzen, dat zij aan de zee

en al wat daartoe behoorde veel verschuldigd was, dewijl zij aan hare schepen en zeelieden een krachtigen steun had ontleend, aanvankelijk tot het verwerven en later tot het handhaven harer onafhankelijkheid. De roemvolle bedrijven in Oost en West wierpen op den jeugdigen staat een ongekenen luister; de schatten, door Nederlandsche zeevaarders uit afgelegen oorden aangebracht, gaven bovendien het middel aan de hand, om den tijdelijk gestaakten oorlog te hervatten, en dien later tot een gewenscht en eervol einde te brengen.

HOOFDSTUK XIII.

Onveiligheid der zee, gedurende en na het Twaalfjarig Bestand. — Eene Nederlandsche vloot tegen de Hugenoten gebruikt. — Vruchteloze tocht naar Cadix. — Het vernielen eener transportvloot op het Slaak in 1631. — Zwakheid tegenover de kapers. — Dapperheid van sommige kapiteins. — Piet Hein. — Oprichting van Directiën. — Andere maatregelen tot beveiliging der zee.

Hoewel de uitrustingen, na het sluiten van het Twaalfjarig Bestand, door de gouvernementen der oorlogvoerende partijen werden gestaakt, zoo mochten de Admiraliteiten toch in geenen deele die rust smaken, waaraan zij wegens de krachtsinspanning der laatste jaren dringende behoefte gevoelden. Juist in dat tijdsverloop was de zee hoogst onveilig, misschien wel ten gevolge van het afdanken van veel zeevolk. Reeds vóór het sluiten van het Bestand had men hier te lande geruchten vernomen van zeerooverijen in de Middellandsche Zee en van pogingen om zich wederrechtelijk van onze schepen meester te maken. Nauwelijks waren de vijandelijkheden gestaakt, of men hoorde van zeeroovers van allerlei natiën, die hun buit in de Barbarijsche havens oprachten en zich ten deele metterwoon aldaar gevestigd hadden. Het was zorgelijk om te zien, naar men zeide, hoe de Christenen met de Turken samenspannen en hen in de taktiek der Westersche natiën onderwezen. Alle gouvernementen, die bij den bloei van handel en zeevaart belang hadden, moesten er toe bijdragen, om die rooverijen te beletten en te straffen. Eene vereenigde Fransche en Spaansche vloot overviel de roofschepen, die zich in de haven van Goletta bevonden, en verbrandde er 33 schepen en eene galei, hetgeen de macht der zeeschuimers voor korten tijd fnuikte. Te Londen werden in December 1609, op één dag, niet minder dan 19 personen wegens zeeroof opgehangen.

Onder de Nederlanders, die zich door hunne zeerooverijen beducht maakten, behoorde Simon de Danser van Dordrecht, die vroeger met bestelling der Heeren Staten had gevaren. Na een tijd lang vele buitensporigheden te hebben bedreven, kreeg hij vergiffenis van den Koning van Frankrijk, die hem zelfs in dienst nam, hetgeen zijne vroegere medeplichtigen dermate verbitterde, dat zij hem in 1610 op de kust van Barbarije grepen en in de gevangenis wierpen. Beroofd van zijne vrijheid, eindigde hij weldra zijn onrustig leven. Niet minder gerucht maakten de bedrijven van Klaes Compaen, een anderen Nederlander, die als kaperkapitein uit Zeeland vertrokken was en daarna voor eigen rekening was gaan

handelen. Eene reeks van jaren pleegde hij de grootste geweldenarijen tegen landgenoot en vreemdeling, totdat hij eindelijk van de Staten vergiffenis wist te krijgen, waarna hij in het vaderland terugkeerde en zijne dagen in de Republiek eindigde.

Hoe nadeelig die rooverijen op de ontluikende vaart naar de Levant moesten werken, is eenigszins op te maken uit de kracht, welke de zeeschuimers niet zelden ontwikkelden. Zij hadden in 1616 wel 50 goed gewapende schepen, waarmede zij meer kwaad deden dan ooit te voren, „*betoonende zich des duivels vrienden en aller menschen vijanden*”. Het belang des handels noopte ook de Staten tot het zenden van eskaders naar de Middellandsche Zee, waarvan er zelfs een, vereenigd met de Spaansche vloot, den roovers van Tunis en Algiers gevoelige afbreuk deed. Naarmate de vaart levendiger werd, nam de kans van schade toe. Tegen het einde van het Bestand verdienden de Nederlandsche schippers of reeders door den handel met Italië, alleen aan vracht, nagenoeg twee millioen gulden. Eenmaal waren te Texel binnen drie dagen wel 300 geladen schepen binnengekomen en 150 andere uitgevaren. Ondanks al de pogingen van vele landskapiteinen, om den zeeroof te beteugelen, en van vele schippers, om de hun toevertrouwde bodems te verdedigen, kon het wel niet anders, of er moesten zware verliezen geleden worden. Hier toch had men te doen met een vijand, wiens stoutheid geene palen kende. De Algerijnen drongen met hunne roofschepen in het Kanaal en de Noordzee door. In 1620 en 1621 werden, binnen dertien maanden tijds, niet minder dan 143 Nederlandsche schepen, ter waarde van dertig millioen gulden, genomen. Hoorn alleen verloor 40 schepen, waarom het niet te verwonderen is, dat er bitter geklaagd werd over de onvoldoende bescherming, welke 's lands oorlogsschepen verleenden.

Zoodra de Algerijnen vernamen, dat het Bestand geëindigd en de oorlog hervat was, boden zij der Republiek vrede en vriendschap aan; doch dit baatte weinig en verminderde de schade niet, daar de Duinkerker kapers natuurlijk hun oud bedrijf weder ter hand namen. Handel en zeevaart stonden, in de eerste jaren na het Bestand aan allerlei verliezen bloot, zonder dat de zeemacht er in slaagde die takken van bestaan genoegzaam te beveiligen. Bij herhaling zagen de Staten-Generaal zich verplicht, plakkaten uit te vaardigen op het bewapenen en bemannen van koopvaarders, en zelfs een buitengewoon lastgeld te heffen, dat tot bescherming daarvan moest worden aangewend. Ten einde niets onbeproefd te laten, moedigden ook zij in 1622 de kaapvaart aan, door te bepalen, dat vooreerst van het genomene slechts 18% in plaats van 30% moest worden uitgekeerd.

En de Admiraliteiten konden zich in de eerste jaren niet uitsluitend met het bestrijden der Duinkerker kapers bezig houden. Een tractaat, den 10^{den} Juni 1624 te Compiègne met den Koning van Frankrijk gesloten, kende dien vorst het recht toe, hier te lande schepen te huren of te koopen, bijaldien hij in een zeeoorlog mocht worden gewikkeld. Op grond daarvan werden in het volgende jaar 20 bodems, onder den Admiraal Hautain, gereed gemaakt, om den Koning tegen Genua te dienen.

Velen moest het reeds minder aangenaam zijn, dat de regeering zoodoende een aanzienlijk gedeelte van 's lands zeemacht aan hare voornaamste bezigheid onttrok; maar hoe algemeen moest de ontevredenheid niet zijn, toen het bleek dat de oorlog met Genua weinig meer dan een voorwendsel was, en dat de Staten den Koning vergund hadden 16 dier schepen tegen La Rochelle te gebruiken ¹⁾ en met hetzelfde oogmerk nog 12 andere te huren. Ongetwijfeld was het eene nog al scherpe tegenstelling, dat een deel van de

Staatsche vloot tegen de Hugenoten ging strijden, terwijl in de Republiek zelve gelden werden ingezameld voor de ongelukkige geloofsgenooten binnen de bedreigde stad. Wel toonden de Staten zich niet gezind, om een twaalfstal Nederlandsche schepen onder Fransche kapiteins te stellen; doch zij willigden een later verzoek, om eenige schepen, des noods met het geschut, aan den Koning te verkoopen, bedektelijk in.

1) Jacobus I van Engeland, had den Koning van Frankrijk insgelijks 5 of 6 schepen tegen Genua beloofd. De laatste wist van Karel I ook vergunning te krijgen, die tot andere einden te gebruiken. Onder bevel van Pennington, werden zij naar Dieppe gezonden; doch toen de kapiteins er de lucht van kregen, dat zij tegen La Rochelle gebruikt zouden worden, keerden zij eenvoudig terug. De schepen werden op last van den Koning andermaal naar Dieppe gezonden en aan de Franschen overgeleverd; doch men beweert, dat alle matrozen toen deserteerden, omdat zij niet tegen die van La Rochelle wilden dienen.

De gansche onderneming, welke de bevolking der Republiek in alle opzichten afkeurde, was bovendien niet zeer gelukkig. Bij een gevecht met de schepen der Hugenoten, in Juli 1625, geraakte het schip van den Vice-Admiraal van Dorp in brand, en was het voordeel geheel aan de zijde der belegerden. Deze veroverden zelfs 5 onzer schepen, die zij tot een teeken hunner zegepraal opbrachten. Het schip van Hautain had aan masten en rondhouten veel geleden, hetgeen hem deed besluiten, ter herstelling der schade, met zijne vloot naar Nantes te gaan. Eerst negen weken later verscheen hij andermaal voor de benauwde stad, waar de Nederlandsche vloot naderhand eenige voordeelen behaalde. La Rochelle werd dien ten gevolge ook van den zee kant ingesloten. De Prins van Soubise week met de overgebleven schepen der Hugenoten naar Oléron, en vervolgens naar Engeland. Hautain had dus ongetwijfeld den weg tot den val der stad helpen bereiden, hoewel hij er geen getuige van was, omdat de vloot, wegens de stemming in de Republiek, voor dien tijd werd teruggeroepen ¹⁾).

1) De Staten zonden den last daartoe den 20sten Oktober 1625, met een wenk voor den Admiraal, dat hij zich op gebrek aan nieuwe masten, of de ziekte der bemanning moest beroepen, doch niet op de onwilligheid van zijn volk, ofschoon daarvan wel iets gebleken was. Hautain ontving dien brief in December, en ging den 3^{den} Februari onder zeil. Hij kwam den 16^{den} daaraanvolgende te Vlissingen.

Er werd een verdrag tusschen den Koning en de stad gesloten; doch deze had weldra een herhaald beleg te ondergaan, bij welke gelegenheid eene Engelsche vloot haar te hulp kwam, onder den Hertog van Buckingham, die echter het vertrouwen der Hugenoten niet bezat en daarom niet toegelaten werd. De moord van Buckingham, toen hij gereed was er andermaal heen te gaan, verhinderde de Engelsche vloot niet den voorgenomen tocht te doen. Zij kon echter wegens de werken, die de belegeraars inmiddels hadden aangelegd, de stad niet meer naderen. Eerst in October 1628, moest La Rochelle zich geheel onderwerpen. Lodewijk XIII nam het den Staten kwalijk, dat zij hem niet ten einde toe ondersteund hadden.

Om staatkundige redenen, hadden de Staten aanvankelijk aan het verlangen des Konings toegegeven; om de gemeente niet te zeer te verbitteren, hadden zij de vloot teruggeroepen, voor dat deze hare taak had volbracht: thans waren en de Koning, en de ingezetenen der Republiek beiden ontevreden, omdat er te weinig of te veel was gedaan. Het ware te wenschen geweest, dat men die mogelijkheid, bij het sluiten van het verdrag, had voorzien, daar een strijd met de Hugenoten in Frankrijk toch niet tot de onwaarschijnlijkheden behoorde. Wat er gewoonlijk volgt op het nemen van halve maatregelen, gebeurde ook hier. Wegens dezelfde onderneming, welke de Nederlanders met leede oogen hadden aangezien, omdat zij den Koning in den strijd met de Hugenoten had gebaat, ontstond tijdelijk zekere verkoeling tusschen de Republiek en het Fransche hof, dat zich ook volstrekt niet haastte met het voldoen der verschuldigde huurpenningen. Immers leest men, dat de Staten-Generaal den Franschen gezant nog in 1632 met ronde woorden verklaarden, dat het hun aangenaam zou zijn, indien de kosten der vloot van Hautain (1.200.000 gld.) mochten worden voldaan. Onder de hand lieten zij den gezant verzekeren, dat zij gaarne door een geschenk van die aangenaamheid zouden doen blijken. De gezant liet echter eene beurs met 10.000 gld., die als ware het toevallig bij hem achtergelaten was, door een zijner bedienden terugbrengen. Vooreerst bleef de wensch der Staten onvervuld, daar hun gezant in Frankrijk nog in 1635 last kreeg, aan die verrekening toch zoo mogelijk een einde te maken, hetgeen blijkens een schrijven van den gezant Boreel omstreeks dertig jaar later nog niet gedaan was.

Een andere tocht, te gelijk met dien van Hautain ondernomen, leverde insgelijks weinig vruchten op. Volgens eene overeenkomst, in Juli 1625 te 's Gravenhage gesloten en in September door een offensief en defensief verbond met Groot-Brittanje gevolgd, voegden 20 Nederlandsche schepen zich bij eene Engelsche vloot, die tot eene onderneming tegen Cadix bestemd was. Het bevel over dat eskader werd opgedragen aan Willem, Heer van der Lek, een natuurlijken zoon van Prins Maurits, die kort te voren, in de plaats van Obdam ¹⁾, tot Luitenant-Admiraal van Holland benoemd was. De vereenigde vloot ging eerst in het najaar onder zeil, vertoonde zich in November voor Cadix en richtte weinig uit, daar de gelande troepen zich, na het behalen van eenige voordeelen, weder met overhaasting moesten inschepen. Een der Nederlandsche schepen had van het vuur des vijands zoo veel geleden, dat men het noodig vond dien bodem te verlaten en hem aan de vlammen prijs te geven. Ten slotte was het nemen van een paar koopvaarders eene onbeduidende vergoeding voor de gemaakte kosten.

Meer voordeel en roem tevens, oogstte de Nederlandsche zeemacht iets later door het vernielen eener vijandelijke transportvloot op de binnenwateren. Het was voorzeker een bedrijf, minder grootsch op zich zelf, dan wel heilrijk in gevolgen. Houdt men echter bij het waardeeren daarvan in het oog, dat de hierboven gemelde ondernemingen, of minder populair, of minder voordeelig geweest waren; dat er voortdurend geklaagd werd over de onvoldoende bescherming, welke de oorlogsschepen van den staat aan handel en visscherij verleenden: dan is het wel te begrijpen, dat eene gebeurtenis, welke, om zoo te zeggen, het begin van den opstand weder voor den geest riep, alleszins geschikt was,

1) Deze bevelhebber was uit het geslacht van Duivenvoorde. Hij was in 1602 met een eskader naar Engeland gezonden, om op de galeien van Spinola te letten, die toen

verwacht werden. Er schijnt weinig van hem bekend te zijn, daar hij in 1623 overleed, waarna Hautain de eenige Luitenant-Admiraal was, totdat dezelfde waardigheid in Holland in 1625 aan den Heer van der Lek werd opgedragen.

om op de zeemacht der Republiek eenige stralen van den voormaligen luister te werpen. Door de overwinning, die zij in 1631 op het Slaak, ten noorden van het eiland Tholen, behaalde, bewees de Nederlandsche vloot, hoewel minder gelukkig in het beveiligen der zee, dat zij hare roeping begreep en daaraan ook kon beantwoorden, indien hare taak slechts duidelijk was afgebakend en hare krachten behoorlijk werden geleid.

Prins Maurits was in 1625 overleden en opgevolgd door zijn broeder Frederik Hendrik, die den oorlog te land voortzette en reeds in de eerste jaren van zijn bestuur de zaken der Republiek door menig gelukkig wapenfeit had bevorderd. Hij had in 1629 's Hertogenbosch ingenomen, en daardoor het tooneel van den krijg meer van de grenzen der Republiek verwijderd. De Aartshertogin Isabella Clara Eugenia, eene dochter van Philips II, die het bewind voerde in de Zuidelijke Nederlanden, welke de Koning haar kort voor zijn dood, bij haar huwelijk met Albertus, had afgestaan, zag dat zij meer en meer in het nadeel geraakte, en vatte dientengevolge het besluit op, om den oorlog weder in de noordelijke gewesten over te brengen, of aldaar ten minste de binnenwateren onveilig te maken. Meermalen waren op de Schelde platboomde vaartuigen gebezigd, om de onzen op eenig punt te benadeelen, hetgeen de Aartshertogin thans op groote schaal wenschte te doen om den onzen in elk geval eenige afleiding te geven. Tot dat einde liet zij te Antwerpen eene vloot van platboomde vaartuigen in gereedheid brengen, en begaf zich in persoon derwaarts, om op alles orde te stellen. Het verblijf te Brussel van Maria de Medicis, die de merkwaardigheden van Antwerpen wenschte te zien, gaf der Aartshertogin een geschikt voorwendsel aan de hand, om deze stad te bezoeken. De pauselijke nuntius vergezelde de beide vorstinnen en sprak een plechtigen zegen uit over de onderneming tegen de vervloekten.

Weldra vertrok de vloot, die te Antwerpen was uitgerust, sterk omstreeks 90 bodems met 1300 matrozen, onder den Markies van Aytona, als Admiraal, terwijl het bevel over 4300 soldaten, die zich aan boord bevonden, was opgedragen aan Jan van Nassau¹⁾. Den 11^{den} September vertoonde zij zich op de hoogte van Bergen-op-Zoom, voornemens om meer noordwaarts te stevenen; want er waren te gelijker tijd troepen naar Rozendaal en Prinsland gezonden, die er waarschijnlijk de vloot moesten afwachten en dan met haar samenwerken.

1) Jan van Nassau, een zoon van Jan den Ouden, bevond zich destijds in keizerlijken dienst. Uit de wederzijdsche hulp, die de Spanjaarden en de Keizerlijken elkander verleenden, laat zich zijne tegenwoordigheid hier verklaren, zonder dat hij juist, evenals zijn neef Hendrik van den Berg, persoonlijk de partij omhelsd had, die zijn vader en vele zijner verwanten hadden bestreden, gelijk zijn volle neef Frederik Hendrik en anderen dat nog deden.

Aan de Staatsche zijde waren intusschen verschillende maatregelen van voorzorg genomen, omdat het niet duidelijk bleek, wat de tegenpartij eigenlijk in haar schild voerde. Eenige punten, die men bedreigd achtte, werden van troepen voorzien, en de bakens tusschen Tholen en de Willemstad werden weggenomen. De Nederlandsche vloot in de Zeeuwsche wateren, onder den Vice-Admiraal Hollare, aanvankelijk slechts bestaande uit 12 of 15 schepen, kreeg bevel den vijand in het oog te houden, en werd spoedig met een tal van jachten en kleine vaartuigen met soldaten versterkt. Dit geschiedde op last van Frederik Hendrik, die zich op dat oogenblik te Bergen-op-Zoom, en dus in de onmiddellijke nabijheid bevond.

Meer geschikt tot het overbrengen van krijgsvolk, dan tot het leveren van een gevecht, zocht de vijandelijke vloot natuurlijk het laatste te vermijden, en hoopte daarom ongehinderd Tholen voorbij te zeilen, terwijl de grootere schepen der onzen haar, wegens den lagen waterstand, niet konden volgen. Ware haar dat gelukt, dan had zij eenigen tijd op de onzen voor gehad. Een twintigtal vaartuigen echter, die den grootsten diepgang hadden, geladen met voorraad en amunitie, bleven niet ver van de laatstgenoemde stad aan den grond zitten, hetgeen een oponthoud veroorzaakte, dat de Hollanders en Zeeuwen in de gelegenheid stelde, den vijand te achterhalen en diens plan geheel te vrijdelen. De Spaansche vloot kon toch de reis eerst na het doorkomen van den vloed vervolgen, en bevond zich des avonds tusschen 9 en 10 uren niet ver van St. Anna-land. Kort nadat voor haar het gunstige oogenblik was aangebroken, had ook de Staatsche vloot, met al de haar inmiddels toegezonden vaartuigen, denzelfden weg ingeslagen. Zij verontrustte van tijd tot tijd de achterste schepen van den Spanjaard, en overviel diens hoofdmacht, toen deze door mistig weder eenigermate in verwarring was geraakt. Op het Slaak, ten noorden van het eiland Tholen, behaalden Hollare en de zijnen, in den nacht tusschen 12 en 13 September 1631, eene luisterrijke overwinning op de Spaansche vloot. Slechts 9 of 10 schepen ontkwamen het; de overige, met wel 4000 gevangenen, vielen in de handen der Nederlanders. Zoo liep het gansche plan, waaraan de tegenpartij omstreeks 4 miljoen had ten koste gelegd, op niets uit. Jan van Nassau, gelukkiger dan omstreeks een jaar geleden, toen hij bij Rijnberk in de handen der Staatschen gevallen voor 6000 Rijksdaalders was vrijgekocht, behoorde onder de weinigen, die er in slaagden zich door de vlucht te redden; hij bereikte Prinssland en kon van daar met de Spaansche troepen aftrekken.

Groot was de vreugde in de Republiek, zoodra het gevaar was afgewend. Zij openbaarde zich door eene plechtige dankzegging en het branden van victorie, hetwelk zelfs den gezanten en residenten der Republiek in het buitenland werd gelast. Te Dordrecht werden 10 ponten, 18 pleiten en 15 sloepen, met allerlei oorlogstuig, in zegepraal binnengebracht. Amalia van Solms, des Stadhouders gemalin, die terstond van hare belangstelling in het gebeurde had doen blijken, verscheen aldaar met een talrijk gevolg, om het veroverde te bezichtigen. Onder alle vreugdebedrijven openbaarde zich ook de verbittering, welke in deze landen heerschte. Wie ijsst niet bij de gedachte, dat de Admiraliteit van Amsterdam de vraag opperde, of het niet raadzaam zou zijn op alle gevangenen het recht van voet spoeling toe te passen, welke vraag zeer ernstig in overweging genomen, doch niet toestemmend beantwoord schijnt te zijn. Alleen de talrijke wreedheden, door de kapers der tegenpartij gepleegd, maken het uiten van een dergelijk voorstel begrijpelijk.

Wel mag die overwinning als een lichtpunt in de geschiedenis van het zeezezen dier dagen

worden beschouwd; want, terwijl afgelegen stranden van den roem der Nederlanders weergalmden, legde hunne zeemacht, in de nabijheid der vaderlandsche kusten, slechts weinig veerkracht aan den dag. Over de oorzaken van dat ongunstige verschijnsel was men het niet eens. De Admiraliteiten weten het aan de ontoereikendheid harer middelen, en beweerden, dat de uitrustingen voortdurend kostbaarder werden, zonder dat de buitgelden naar evenredigheid toenamen. Bij herhaling vroegen zij daarom subsidiën aan, welker toekenning echter hare geldmiddelen niet in beteren staat scheen te brengen. Velen zochten de schuld bij de Admiraliteiten zelve, en hielden het er voor, dat het bestuur der geldmiddelen veel te wenschen overliet, ofschoon de Collegiën toen al rekenplichtig waren aan de Algemeene Rekenkamer, die in 1607 tot beter beheer der financiën was opgericht. Die beschuldiging, hoe grievend dan ook, miste niet allen grond. Immers leest men, dat in 1626 over niet minder dan zes leden van de Rotterdamsche Admiraliteit, wegens het verduisteren van 's lands gelden, een min of meer onteerend vonnis werd uitgesproken, terwijl er aanhoudend misbruiken bij het innen der konvooien en licenten aan het licht kwamen. Anderen moesten toegeven, dat de Admiraliteiten, ook bij een doelmatig beheer, uit eigen middelen niet in al het noodige konden voorzien, ofschoon het niet te loochenen is, dat hare taak door het octrooieeren van vele compagniën en de verplichte bewapening van koopvaarders zeer was verlicht. De Staten-Generaal besloten subsidiën toe te staan. Gewoonlijk brachten echter de landprovinciën haar aandeel slechts tragelijk op, of waren geheel nalatig, zoodat de Collegiën zich in 1628 beklaagden, dat zij meer dan 6 millioen ten achteren waren. Uit de nalatigheid van sommige gewesten laat zich ten deele verklaren, waarom de buitengewone inkomsten den staat der geldmiddelen niet in die mate verbeterden, als onder andere omstandigheden het geval had kunnen zijn. De Staten van Holland, die in de zeevaart natuurlijk veel belang stelden, brachten hun aandeel getrouwelijk op, en wilden ook die der landprovinciën daartoe nopen, door in het begin van 1630 te verklaren „*even weinig acht te zullen nemen op de betaling van ruiteren en knechten, garnizoen houdende in de frontierland; want steden buiten hunne provincie.*” Dergelijke bedreiging, die in het belang van de zeemacht meer dan eenmaal werd gedaan, mocht tijdelijk eene goede uitwerking hebben, zij bracht geene duurzame verbetering te weeg. Zelfs degenen, die er rechtstreeksch belang bij hadden, waren niet altijd even vlug met het betalen der verschuldigde penningen.

Al de klachten, geuit door hen, die door de kaperijen des vijands waren benadeeld, betroffen echter niet alleen de Admiraliteiten, daar toch altijd nog een vrij aanzienlijk getal schepen beschikbaar was, maar ook de Staten-Generaal, die een groot deel der zeemacht tot andere einden bezigden, zoodat de reeders der haringbuizen het zelfs raadzaam oordeelden eenige oorlogsschepen tot bescherming der visscherij te onderhouden. Niet minder dan 1000 buizen hadden toch aan de ondernemingen der vijandelijke kapers blootgestaan, terwijl Hautain voor La Rochelle lag. Enkhuizen alleen had er wel 100 buizen door verloren. Ook het personeel werd van flauwe plichtsbetrachting en gebrek aan krijgstucht beschuldigd.

Vergeefs loofden de Staten in 1626 premiën uit voor het nemen van vijandelijke oorlogsschepen, nadat zij in 1622 de opbrengst aan den Prins en het gemeene land hadden verminderd. Vergeefs waren pogingen gedaan, om den minder goeden geest, die zich nu en dan onder het personeel openbaarde, door het vaststellen van straffen en

beloeningen te verbeteren, onder welke laatsten ook behoorde het benoemen van een zeker aantal vaste of ordinaris kapiteins in Holland, gelijk dat in Zeeland reeds gebruikelijk was. Al die maatregelen schijnen het beoogde doel niet te hebben getroffen, daar de klachten over het personeel van 's lands vloot nog een tijd lang bleven aanhouden. Voor zoo ver die gegrond waren, moet men de ongeregelde van den strijd met de kapers, die bij nacht en ontijd van elke gelegenheid tot uitloopen gebruik maakten, de zware dienst, die bij karige bezoldiging gevorderd werd, het recht van voetspoeling ¹⁾, dat van weerszijde bijna zonder genade werd uitgeoefend en den oorlog tot een waren verdelgingskrijg

1) De kapiteins waren bij eede verplicht de voetspoeling toe te passen. In 1626 was er bij vernieuwing op aangedrongen, en in 1627 werd het nalaten daarvan met het verlies van premiën en op andere wijzen gestraft. In weerwil van den drang der gouvernementen, begon het personeel aan beide zijden daarvan af te wijken, waardoor die barbaarsche handelwijze langzamerhand in onbruik geraakte. Volgens den schrijver der Heilsame politike gronden, spaarden de Duinkerkers eer de bemanning van oorlogsschepen, die zich voorwaardelijk had overgegeven, dan visschers en anderen.

maakte, eindelijk het aanstellen van minder geschikte personen, die later niet berekend bleken te zijn voor de hun opgelegde taak, als zoo vele redenen van versoening aanmerken.

Men zou zich echter zeer bedriegen door te meenen, dat er voor het gedrag van alle bevelhebbers dier dagen redenen van versoening moesten worden opgespoord. Velen hadden doorslaande bewijzen van moed gegeven. Kapitein Herman Kleuter had in 1622 den strijd tegen een Duinkerker nog geruimen tijd volgehouden, nadat zijn eigen bodem in zinkenden staat verkeerde, totdat Mooi Lambert ter hulpe opdaagde, hetgeen den kaper deed besluiten zijn eigen schip in de lucht te doen springen. Swartenhond, reeds vermaard door vroegere bedrijven, had omstreeks denzelfden tijd het plan opgevat, het voorbeeld van Heemskerk na te volgen. Met 4 oorlogsschepen en een groot aantal koopvaarders, had hij in de straat van Gibraltar een twintigtal Spanjaarden afgeslagen, zonder daarbij een van de 68 bodems, die hij bij zich had, te verliezen. Op dezelfde hoogte had Kapitein Steenbach, met een oorlogsschip en 4 koopvaarders, kloekmoedig weerstand geboden aan 5 Spaansche schepen, die te zamen wel 178 stukken voerden. Joost Bankert was gelukkig aan een eskader van 13 Duinkerker schepen ontkomen, na er 3 in den grond geboord te hebben, en had bij eene andere gelegenheid 2 Spaansche schepen afgeslagen, gereed om zijn eigen bodem in de lucht te doen springen, zoodra hij mocht te kort schieten. Met het oog op dergelijke daden, die met nog andere vermeerderd konden worden, rijst onwillekeurig de vraag, of de schuld niet elders te zoeken was.

Vroeger is opgemerkt, dat de Admiraal Hautain niet alle hoedanigheden scheen te bezitten, die in een opperbevelhebber onmisbaar zijn. Hij werd, niet lang na zijne terugkomst van La Rochelle, in het bevel opgevolgd door Philips van Dorp. Men vindt althans den naam van Hautain sedert dien tijd niet meer vermeld, ofschoon hij, volgens het opschrift zijner graftombe, eerst in September 1637 overleden moet zijn. De nieuw benoemde Luitenant-Admiraal kreeg eene nog grootere verantwoordelijkheid, toen dezelfde waardigheid in Holland, nadat de Heer van der Lek, die volgens sommigen een paar jaren goede orde op

de kust had gehouden, doch in 1627 voor Grol gesneuveld was, onvervuld bleef. De schoonste verwachtingen werden van den Luitenant-Admiraal Philips van Dorp gekoesterd, waaraan deze echter in geen deele beantwoordde. Zelfs hield men hem spoedig voor de oorzaak van de groote schade, door handel en visscherij na zijne aanstelling geleden. Onder het gemeen van Vlissingen, begon men zekere oproerigheid te bespeuren, en dat van Veere wierp den Admiraal zelfs met steenen. Zoo kon het niet blijven. Er moesten doortastende maatregelen worden genomen. Of de Staten van Zeeland echter den rechten weg insloegen, door alles aan den bevelhebber te wijten, is te betwijfelen. Zij ontsloegen hem in 1629, uit hoofde der vele tegen hem ingebrachte bezwaren. Hoewel de Stadhouder en de Staten-Generaal het niet goedkeurden, en zelfs de bevoegdheid der Staten van Zeeland tot het nemen van zoodanig besluit ontkenden, werd van Dorp voorloopig toch niet in werkelijken zeedienst gebruikt. Er was dus voor het oogenblik in het geheel geen Luitenant-Admiraal in de Republiek.

Onder die omstandigheden, achtte de Stadhouder het geraden tot de benoeming van één persoon over te gaan, en wel in Holland, ten einde zodoende meer eenparigheid bij het zeewezen te krijgen. Hij wenschte iemand te vinden, die anderen tot voorbeeld kon strekken; iemand, die niet alleen de hoedanigheden van een goed zeeman bezat, maar ook die, welke in een opperbevelhebber vereischt worden, vooral wanneer deze geroepen is eenigermate als hervormer op te treden. Hij vestigde daarom zijne keuze op Piet Hein, die zich bij verschillende gelegenheden in den dienst der West-Indische Compagnie had onderscheiden, en kort te voren door het veroveren der Spaansche Zilvervloot in de algemeene achting zeer hoog gerezen was. In het belang der zaak, liet Piet Hein zich de benoeming welgevallen, en legde den 19^{den} April 1629 den eed aan de Staten-Generaal af. Hij verlangde echter, tot bereiking van zijn oogmerk, volmacht om in zee kapiteins te mogen afzetten en aanstellen, geregelde betaling der manschappen, verhooging der soldijen, verstrekking der proviand van lands wege, in plaats van door de kapiteins, gelijk dat tot dusverre gebruikelijk was, en nog eenige andere punten, van welke de meeste werden toegestaan, zoodat hem meer macht werd verleend, dan eenig Luitenant-Admiraal van Holland, voor hem, ooit had bezeten. Jammer slechts, dat de nieuw benoemde Admiraal reeds in Juni van hetzelfde jaar in een gevecht met twee Duinkerkers sneuvelde, waardoor alle hoop, die op hem gevestigd was, in rook verdween. Want toen van Dorp, na den dood van Piet Hein, in zijne waardigheid hersteld werd, doch thans als Luitenant-Admiraal van Holland en West-Friesland, ging het blijkbaar den ouden weg weder op, daar nog in hetzelfde jaar niet minder dan 60 schepen door de Duinkerkers geroofd werden.

Onder de middelen, welke omstreeks dien tijd tot beveiliging der zee werden beproefd, behoort ook het oprichten der zoogenaamde Directiën. De Staten-Generaal besloten namelijk den 24sten Maart 1631, de regeering der steden Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Medemblik en Harlingen, voorloopig voor één jaar te machtigen, tot het aanstellen van bijzondere collegiën, welke eene zekere som van de koopvaarders zouden ontvangen en daarvoor oorlogsschepen uitrusten, tot versterking van 's lands konvooi. De bevelhebbers dier schepen moesten hunne commissiën van den Admiraal-Generaal ontvangen, en evenals hunne ondergeschikten den eed aan de Staten-Generaal afleggen. Over de prijzen, door de bevelhebbers der Directiën gemaakt, over de misdaden, aan boord harer schepen gepleegd, bleef de uitspraak aan de Admiraliteiten opgedragen, in

welker registers de kapiteins der Directiën moesten worden ingeschreven. De leden dier Collegiën werden met den naam van Directeuren, de schepen, door hen uitgerust, met dien van Directie-schepen bestempeld. Hoewel voorloopig, en bij wijze van proefneming, slechts voor één jaar opgericht, bleven de Directiën gedurende 25 jaar bestaan. Zij leverden in dat tijdsbestek niet alleen schepen tot versterking van 's lands konvooi, maar ook wanneer dit noodig was, evenals de beide Compagniën, tot versterking van 's lands vloot. Aanvankelijk beantwoordden de schepen der Directiën ten volle aan het oogmerk, doch later, toen het niet meer het bestrijden der Duinkerkers gold, bleek de gansche inrichting minder doelmatig te zijn, hetgeen tot de opheffing dier bijzondere collegiën aanleiding gaf.

Hierboven is gewezen op het aanmoedigen der particuliere kaapvaart. Dit had vooral uitwerking gehad in Zeeland, waar dat bedrijf omstreeks dezen tijd, even als vroeger en later, velen aanlokte. Niet ten onrechte zong een onzer dichters: „*De ronde en stoute Zeeuwen zijn kapers uit den aard.*” Alleen de kapers, door de gebroeders Lampsins te Vlissingen uitgerust, en onder den naam van Nieuwe Geuzen bekend, verspreidden zulk een schrik onder den vijand, dat zelfs de zeeassurantie eene aanzienlijke daling onderging. De ongeregelde uitbetaling der premiën deed den ijver wel eens verflauwen; doch de Staten- Generaal, het nut dier kapers beseffende, spoorden de reeders met belofte van prompter betaling der premiën tot volharding aan. Onder alle reederijen was die van Vlissingen de gelukkigste; zij bleef ook het langst in stand, daar zij tot het einde van den oorlog voortduurde. Met reden waren vooral de Vlissingers vergramd over de stoutheid der Duinkerkers, die zich niet zelden in hunne nabijheid waagden. In 1632 veroverde een dier kapers zelfs een Engelsch schip, vlak voor de stad en ten aanzien der verontwaardigde burgerij, die in allerijl 2 schepen bemande en den prijs heroverde, doch er niet in slaagde ook den roover in handen te krijgen.

Er moest evenwel meer gedaan worden, dan al het gemelde, om het verval van handel en visscherij met kracht tegen te gaan. Treurig waren de tafereelen, die daarvan nu en dan werden opgehangen; beklagenswaardig was het lot van het deugdelijke gedeelte van het personeel der zeemacht, dat aanhoudend bittere verwijten moest hooren over de gebrekkige wijze, waarop 's lands vloot hare taak vervulde. De Duinkerkers roemden er op, dat zij zich ten onzen koste schatten verwierven, en dat zij eenmaal zelfs in drie jaren tijds, eene waarde van niet minder dan 12 millioen hadden geroofd. Welvarende plaatsen geraakten daardoor in verval, waarvan Maassluis een voorbeeld oplevert. Van die stad waren tusschen 1631 en 1637 wel 200 schepen, ter gemiddelde waarde van 5000 gld., genomen, tengevolge waarvan het aantal vaartuigen, dat er tot de visscherij gebezigd werd, in 1636 van 50 tot 10 was gedaald, en nog hiervan gingen er weder 2 verloren. Verdrietig ware het al de grieven op te sommen, die kooplieden en visschers tegen de regenten en het personeel der zeemacht hadden, al de klachten, die voortdurend werden geuit. Zij betroffen vooral het gebrek aan waakzaamheid en veerkracht, bij het binnenhouden der Duinkerkers aan den dag gelegd. Onder allerlei voorwendsels verlieten de bevelhebbers, die in de nabijheid der Vlaamsche kust moesten kruisen, den hun aangewezen post. Bij herhaling moest worden bevolen, dat niemand hunner zich, zonder verlof van den opperbevelhebber, mocht verwijderen. Zelfs was den Vice-Admiraal Quast in 1631 uitdrukkelijk voorgeschreven, dat hij de kust niet dan in dringende noodzakelijkheid mocht verlaten. De noodige voorraad zou hem worden toegezonden; het schoonmaken der

schepen, dat niet zelden een voorwendsel was, om tusschentijds binnen te vallen, moest zoo goed mogelijk op de plaats zelve geschieden. In weerwil van dit uitdrukkelijk verbod, ontbraken er aan het eskader spoedig weder 4 schepen, die naar de havens waren teruggekeerd. Waarschijnlijk konden velen zich wel met gebrekkige proviandeering verontschuldigen, waarover in die dagen nog al eens geklaagd werd; doch hoe dit zij, de kwaal bleef aanhouden en was zoo ingeworteld, dat zelfs de krachtige opvolger van den Luitenant-Admiraal van Dorp daarmee aanvankelijk te worstelen had.

Eindelijk namen de Staten een maatregel, die nog dieper ingreep, dan al de reeds gemelde. Ongetwijfeld met het oog op de herstelling van van Dorp, die velen minder aangenaam moest zijn, hadden de Staten-Generaal, kort na den dood van Piet Hein, aan den Stadhouder een meer uitgebreid gezag verleend over de schepen op de Vlaamsche kust. Meer dan eenmaal waren de bevelhebbers vermaand, geene andere bevelen op te volgen, dan die hun door de Staten-Generaal of den Stadhouder werden verstrekt. Tegen het einde van 1636 besloten de Staten-Generaal nog verder te gaan en eene scheepsmacht, uitsluitend voor den dienst op de Vlaamsche kust bestemd, met voorbijgang van alle andere autoriteiten, rechtstreeks onder den Stadhouder te stellen. Het schijnt de verwezenlijking geweest te zijn van een plan, dat al negen jaren geleden was gevormd, om een eskader in dienst te stellen, hetwelk meer bepaald tot het bewaken der kust en het kruisen in de Noordzee en het Kanaal bestemd zou zijn. Dat besluit, in December 1636 met heilzame bedoeling genomen, verwekte intusschen veel opspraak bij hen, die niet gaarne zagen, dat de macht van den Stadhouder te zeer werd uitgebreid.

Over de bijzondere bepalingen, welke voor die scheepsmacht gemaakt werden en allen de nadrukkelijke beteugeling der kaapvaart beoogden, kan hier niet worden uitgeweid. Voor zoo ver zij eenig licht verspreiden over het zeewezen der zeventiende eeuw, zal er later gebruik van worden gemaakt. Hier zij het voldoende te zeggen, dat het gezag van den Prins over die schepen voor de Vlaamsche kust van tijd tot tijd werd verlengd, en dat jaarlijks meer dan een millioen gulden ten behoeve dier uitrusting werd toegestaan. In het vervolg wordt dit eskader meermalen onder den naam van de „*kustschepen*” vermeld. Door het besluit der Staten-Generaal, betreffende het eskader tot bestrijding der Duinkerkers, werd de taak der Admiraliteiten, die door al de octrooien aan bijzondere maatschappijen verleend, welke zich zelve moesten beschermen, en door andere maatregelen reeds zeer verlicht was, schier geheel tot het leveren der noodige konvooiers beperkt.

Het is wel te begrijpen, dat het veler ontevredenheid opwekte, toen de Luitenant-Admiraal van Dorp, wien het bevel over die kustschepen was opgedragen, in het begin van October 1637 met het grootste gedeelte daarvan al weder te vroeg binnenviel, klagende over gebrek aan proviand. Het bleek wel, dat hij zulks met grond deed; doch de gouverneur van Calais had hem tijdelijk hulp aangeboden, indien hij nog slechts eenigen tijd op zijne standplaats wilde vertoeven. Van Dorp vond het echter beter een tocht naar de havens te doen, waar hij al het noodige met spoed hoopte te ontvangen. Afgevaardigden der Staten-Generaal gingen onmiddellijk naar Hellevoetsluis, om zich van den staat dier schepen te vergewissen en op alles orde te stellen. Op verzoek van de hooge regeering, zonden de Bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie inmiddels 6 van hunne schepen naar de kust. Nog andere maatregelen van voorzorg werden genomen. Blijkbaar was dit alles echter niet voldoende; want de Duinkerkers maakten niet alleen van de gelegenheid

gebruik om zee te kiezen, maar ook eene Spaansche vloot met troepen en geld kon daardoor ongehinderd Duinkerken bereiken. Geen wonder, dat er luide geklaagd werd over de vloot, die binnen de haven lag. De Admiraal van Dorp kreeg wel vergunning zich te gaan verantwoorden; doch vond de stemming en van de bevolking, en van de regenten zoo ongunstig ten zijnen opzichte, dat hij het geraden vond zijn ontslag te vragen.

Terstond werd daarvan kennis gegeven aan den Stadhouder, met verzoek, dat deze de plaats van den Admiraal en die van den Vice-Admiraal Liefhebber door bekwame personen mocht doen vervullen. Na de noodige informatiën te hebben ingewonnen, teekende de Stadhouder, den 27sten October 1637, de benoeming van Maarten Harpertsz. Tromp tot Luitenant-Admiraal van Holland. Vervolgens werd Witte Cornelisz. de With, die insgelijks geruimen tijd ter zee had gediend en kapitein was geweest aan boord van Piet Hein bij de verovering der Zilvervloot, tot Vice-Admiraal verheven.

In dezelfde jaren, waarin vaak over de zeemacht was geklaagd, hadden velen in bijzondere gevechten den alouden roem ter zee gehandhaafd en daardoor het bewijs geleverd, dat het ten minste niet hunne schuld was, indien er gegronde bedenkingen tegen een gedeelte van het personeel der zeemacht konden worden geopperd. Aan daden van persoonlijken moed, heeft het in geen tijdvak onzer geschiedenis ontbroken; zelfs niet in dagen van nog dieper verval, dan waarvan hier sprake is! Meermalen was het den Duinkerkers herinnerd, dat zij hun handwerk niet altijd straffeloos konden drijven. Kapitein Ligthart, in dienst van de West-Indische Compagnie, met zijn jacht uit West-Indië naar het vaderland terugkeerende, had in November 1630 drie Duinkerkers in het Kanaal ontmoet, welke gezamenlijk 76 stukken voerden. Hij had zich acht uren lang tegen die overmacht verdedigd en was vervolgens, ofschoon met een ontramponneerd schip, te Plymouth aangekomen. Cornelis Jansz. den Haen, in de wandeling het Haentje genoemd, een kapitein van de Directie, had reeds zevenmalen Duinkerker prijzen opgebraeht, en was in 1633 gesneuveld, bij het bevechten zijner achtste overwinning tegen 2 Duinkerkers. Joost Bankert had met Jan Evertsen, in Februari 1636, dus juist toen er zoo luide werd geklaagd, bij Dieppe eene glansrijke overwinning behaald op den Duinkerker Admiraal Collaert. Deze hoopte zich te redden, door het in brand steken van zijn buskruit, dat echter nat geworden was. Het admiraalschip en nog een andere bodem werden veroverd, een derde koos de vlucht; de Admiraal zelf viel, met velen der zijnen, in onze handen. Dezelfde Bankert vocht in October 1637 met 5 schepen, op een van welke Cornelis Evertsen zich bevond, tegen 7 Duinkerkers, waarvan er 3 werden veroverd, te zamen bewapend met 66 stukken.

Dergelijke bedrijven mochten zeker de schoonste verwachtingen doen koesteren van de toekomst, nadat in October 1637 het bevel over de zeemacht was opgedragen aan iemand, die zich in verschillende rangen, van kwartiermeester en stuurman tot ordinaris kapitein, hoofdzakelijk aan boord van 's lands vloot gevormd had en op grond van zijn verleden de algemeene achting genoot. Het vervolg zal doen zien, dat Maarten Harpertsz. Tromp die verwachtingen niet te leur stelde.